

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Fist fucking – en litteraturgenomgång

Mats A D Christiansen

Självständigt arbete 5 poäng

Sexologi, klinisk inriktning
fortsättningskurs 2

Höstterminen 2002

Handledare: Docent Gisela Helmius,
Sociologiska institutionen, Uppsala
universitet

Fist fucking – en litteraturgenomgång

Sammanfattning

Fist fucking innebär att en hand förs in i en partners ändtarm i sexuellt njutningssyfte. Syftet med denna litteraturgenomgång var att sammanställa vad som finns skrivet om fist fucking. Litteratur söktes i MEDLINE, Web of Science och PsycINFO och resulterade i 31 källor. Företeelsen verkade vara sparsamt beskriven i den sexologiska litteraturen och de tidigaste källorna var från 1980-talets början. Orsaker till varför man ägnade sig åt fisting var en känsla av att bli fylld något som beskrevs ha både fysiologiska och psykologiska förklaringar. Fist fucking beskrevs ha ett oklart förhållande till S&M, men begreppet dominans verkar ha ett starkare samband. Förekomsten varierade mellan någon enstaka procent till 18,4 % (Van de Ven, *et al.* 2001). Riskerna med beteendet var tarmperforationer och blödningar samt överförandet av tarmpatogener och HIV. Ämnen för fortsatt forskning diskuteras samt förslag ges på hur de skulle kunna studeras.

Fist fucking – en litteraturgenomgång

Fist fucking (FF) är en företeelse som är sparsamt beskriven i den sexologiska litteraturen. Man vet dock att beteendet förekommer bland både kvinnor och män, i homo-, bi- och heterosexuella relationer men även som egensex (Shook, *et al.* 1985). Att det också förekommer bland lesbiska nämns i en norsk studie (Bolsø 2002) och det är ansatsen i Addingtons bok om vaginal fisting (1997).

Syfte

Syftet med denna litteraturgenomgång är att redovisa en forsknings- och litteraturgenomgång kring företeelsen fist fucking. Syftet är att finna vad studierna visar som orsak till varför man ägnar sig åt FF, risker med beteendet och vem som ägnar sig åt det.

Definitioner och avgränsningar

Att skriva en uppsats på svenska om fisting ger problem eftersom vissa begrepp inte finns översatta till svenska eller ändå används med sina engelska beteckningar i svenska och skandinaviska grupper och texter.

Fisting

I denna litteraturgenomgång används följande definition på FF: en sexuell akt där en hand gradvis förs in längre än till knogarna i partners ändtarm. Detta är en vanligt förekommande definition som använts i flertalet studier (Coxon 1996, Crawford, *et al.* 1998, Donovan, *et al.* 1986, Fournier(?) 1983, Herrman 1991, Lowry och Williams 1981, Morin 1998, Navin 1981, Red Light 2001, RedRight 2000, Richters 2001, Rubin 2001, Shook, *et al.* 1985, Townsend 2000a, 2000b, Weinberg 1995). En liknande definition finns även för vaginal fisting (Addington 1997). I min litteraturgenomgång kommer fokus att vara män som har sex med män.

Jag har medvetet valt att i föreliggande litteraturgenomgång använda de engelska begreppen fisting eller FF i stället för en svensk översättning som nävknoll (Scandinavian Leather Men 1997). De valda begreppen används omväxlande i litteraturgenomgången men syftar på samma företeelse. Fisting har lånats in som substantiv i de skandinaviska språken och används som verb fista på svenska, fiste på norska och danska. Stammen förekommer även som inlånad i bl.a. franska. Med andra ord finns begreppen redan inlånade och i användning i Skandinavien.

Andra engelska begrepp än fisting är fist fucking, handballing (Fournier(?) 1983, Herrman 1991, Navin 1981) eller fist fornication (Geist 1988). Navin (1981) menar att begreppet handballing används i kontakten med utomstående, medan begrepp som fist fucking används internt. En annan ståndpunkt intas av Herrman (1991) som inte vill använda begreppen fisting eller fist fucking eftersom han anser att begreppen är för våldsamma och då det egentligen inte är en knuten hand (fist) som används. I stället använder han ordet handballing (Herrman 1991).

I engelskspråkig vetenskaplig litteratur förekommer även begreppet brachioproctic eroticism (Donovan, *et al.* 1986, Lowry och Williams 1981, Richters 2001) vilket

kommer från latinets ord för arm *brachium*. Ett annat begrepp som förekommer är att det skulle vara ”pig ... sex” (Herrman 1991) något som även visat sig i sökningarna på Internet. I norska FF-kretsar talas ibland om ”griseri” när man avser fisting.

Jag väljer här att även särskilja fisting från att fingra (eng. fingering (Coxon 1996, Richters 2001)) och puffning (eng. nudging (Richters 2001)). Att fingra avser att föra in en eller ett par fingrar i partnerns analöppning och massera området vid och runt anus men ibland även prostata (Coxon 1996, Richters 2001). Puffning avser en kortvarig anal penetration, ofta utan kondom som används för att visa på intresse för analsex eller som förberedelse för analsex eller fisting. Begreppet är skiljt från analsex (Richters 2001). Jag känner inte till något svenskt ord som motsvarar företeelsen puffning.

Andra begrepp

Temat för litteraturgenomgången gör att lite fler definitioner och ordförklaringar kan vara på sin plats. Detta eftersom en del begrepp och förkortningar kommer att förekomma längre fram i arbetet.

B&D (eng. bondage and discipline) Bondage avser en sexuell tillfredsställelse med att bli bunden eller fasthållen. Med discipline avses en psykologisk tillbakahållning och styrning (Ernulf och Innala 1995).

Bottom betyder att vara den som blir penetrerad både vid analsex och vid fisting (Herrman 1991, Navin 1981, Rubin 2001). Begreppet används både som substantiv och som verb. Används även som beteckning på den ”underordnade” i ett B&D- eller S&M-sammanhang.

Hanky (eng. snusnädduk ("Norstedts engelsk-svenska ordbok" 1992)) Används för att med snusnäddukar i olika färg signalera sina sexuella preferenser. Företeelsen skall enligt uppgift bygga på en artikel publicerad i tidningen The Village Voice 1955 (Chaostime 2001). Rött symboliserar FF, och där en placering i vänster bakficka visar att personen vill fista någon, höger sida att han vill bli fistad och att bära den runt halssena att han kan tänka sig bägge rollerna. Användandet av hankies verkar ha fått sitt största genomslag inom läderkulturen i Sverige. För en sammanfattning över färgernas betydelse, var god se ”Hanky code, how gays show preference” (Chaostime 2001).

S&M Detta är en sammansättning av två begrepp: sadism och masochism och avser sexuell njutning av att tillfoga respektive erhålla smärta (Ernulf och Innala 1995). Ernulf och Innala (1995) vill sammanföra begreppen S&M och B&D som en del av kategorin: D&S, dominance and submission. Av och till sammanförs alla begreppen i förkortningen BDSM (t. ex. "BDSM-borgen: bondage och sado-masochism på svenska" 1999, Society for Human Sexuality 2002).

Top är den som penetrerar vid analsex eller fisting (Herrman 1991, Navin 1981, Rubin 2001). Begreppet används både som substantiv och som verb. Används även som beteckning på den ”överordnade” i ett B&D- eller S&M-sammanhang. Jämför bottom ovan!

Versatile Den som kan tänka sig både att vara top och bottom och där tillfället och partnern får avgöra vilken roll han ikläder sig.

Bakgrund

Mitt eget intresse för ämnet FF började en vårkväll 1999 i en diskussion med en kamrat som målande beskrev hur fantastiskt detta var och att jag bara vara tvungen att prova det. Själv var jag mer skeptisk och undrande och ville i stället söka information om företeelsen. En första hänvändelse till en undersökning som "Sex i Sverige" (Lewin, *et al.* 1997) gav inga resultat, inte heller de norska sexualvaneundersökningarna gav resultat ("Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987 og 1992" 1993).

Den enda större svenska sexualvaneundersökningen som fokuserar på män som har sex med män (Tikkanen och Månsson 1999) tar inte upp fenomenet. I rapporten fokuseras på oral- och analsex men det finns en inte närmare specificerad kategori kallad S/M. Ett sado-masochistiskt beteende förekommer av 10–15 % av dem som besvarat enkäten med en högre andel bland de äldre männen (Tikkanen och Månsson 1999).

År 1999 skrev jag en uppsats om fisting baserat på en enkätstudie bland män som var engagerade inom läderkulturen (Christiansen 1999).¹ Sedan dess har jag noterat att FF blivit ett mer diskuterat och omtalat fenomen i de "webcommunities" som finns för homo- och bisexuella män i Skandinavien, där sajten Sylvester (www.sylvester.nu) har (haft) en särställning. Sylvester har skrivit om företeelsen i sin frågespalt "Fråga bögen" vid ett flertal tillfällen samt fört in SLM Stockholms fisting-kvällar i det publicerade kalendariet.

Sylvester införde 1999 så kallade hankies för de olika identiteterna. För syster-sajten Sylvia som riktar sig till homo- och bisexuella kvinnor infördes de under 2002. För närvarande finns nio olika färger som kan indikeras.

Jag har även lagt märke till att FF omnämns i svensk skönlitteratur: Helen Turstens bok "Tatuerad torso" (2001). I denna deckare förekommer ett mord som utspelas bland homosexuella män som har kontakt med eller rör sig i Köpenhamns S&M-kultur. Enligt Lowry (1981) ska FF förekomma i den amerikanska filmen "Cruising" med Al Pacino i huvudrollen från 1980 (Friedkin och Walker 1980). Filmen bygger på en bok av Gerald Walker med samma titel från 1970.

Som led i en kurs i sexologi gjorde jag 1999 en studie med syftet att via enkäter få en bred bild av vilka som ägnade sig åt FF och varför, hur det hela uppkom, problemen man upplevt samt eventuella andra parafilier. Tack vare detta första arbete har jag med tiden kommit in i FF-miljön i Oslo och Stockholm.

Med bakgrund i min förra uppsats blev jag nyfiken på vad litteraturen visar som orsak till varför man ägnar sig åt FF, risker med beteendet och vem som ägnar sig åt det.

Metod

Sökning gjordes perioden april-maj 2002 med hjälp av följande sökord: fisting, brachioproctic, fist fucking, anal injuries, fist. Artiklar söktes i följande databaser:

---

¹ Data senare har använts i diverse publikationer (Christiansen 2001a, 2001b, 2001c). För den som önskar ta del av uppsatsen finns den att tillgå på Internet: <http://mats.bellmansgatan.net/ff/buppsats/FFuppsatshela.pdf>.

PsycINFO, MEDLINE and Web of Science. I Web of Science söktes referenser genom att följa upp de källor där en referens använts i en ny artikel.

På Internet användes sökningsverktyget Google (www.google.com) där man i maj 2002 söker på fler än 2 miljarder webbsidor. Sökningar gjordes med begreppen fist fuck, fist fucking och brachioproctic eroticism. Medvetet valde jag att inte använda mig av material från nyhetsgrupper eller pornografiska sidor.

Kontakter med folk inom FF-grupperna i Oslo samt kontakter med forskare vid The National Centre in HIV Social Research, University of New South Wales, Sydney, Australien har också tagits med.

Resultat

Totalt 31 referenser har hittats. 12 av dem är böcker eller kapitel i redigerade böcker, 16 vetenskapliga artiklar och två är webbsidor på Internet.

Litteraturen

Vem skriver om FF?

I min genomgång är litteraturen om fisting som äldst lite drygt två decennier gammalt. Man börjar skriva om det vetenskapligt under tidigt 1980-tal, innan vad vi idag känner som HIV var ett omtalat fenomen. Det handlar då om beskrivningar av vad FF är och innebär samt skador (Lowry och Williams 1981, Navin 1981). Arbetena är gjorda av medicinare respektive sjuksköterska och bygger på enkätsvar respektive intervjuer med män som ägnar sig åt FF.

Under 1980-talets andra hälft börjar två fokus dyka upp i litteraturen: HIV (Donovan, *et al.* 1986, Newell, *et al.* 1985) och skador pga. fisting (Geist 1988, Shook, *et al.* 1985). Rapporterna om HIV bygger på statistiska analyser respektive en fallstudie. Shook med kollegor (1985) har gjort en litteraturstudie kompletterat med intervjuer som syftar till att beskriva det ”avvikande sexuella beteendet” fisting för patologer. FF ur ett skadeperspektiv förekommer även i en publikation med fyra fallstudier (Orr, *et al.* 1995).

Under mitten av 1990-talet förekommer FF i en historisk beskrivning av en av S&M-barerna i New York (Brodski 1995). Historisk beskrivning förekommer även i en redogörelse av den klubb som fanns i San Francisco (Rubin 2001).

Därefter följer en tid av HIV-relaterad forskning (Bodsworth, *et al.* 1996, Coxon 1996, Crawford, *et al.* 1998, Dowsett 1996, Kippax, *et al.* 1998, Richters 2001) där man försöker beskriva och förstå homo- och bisexuella mäns sexualitet och sexliv och relatera det till risker för HIV-transmission. Metoderna varierar och man använder både kvalitativa och kvantitativa metoder. Coxon (1996) använder sig i en engelsk studie av dagböcker som informanterna får fylla i och beskriva sina sexuella förehavanden under en viss tid. Studien är en longitudinell kohortstudie där data insamlats perioden 1986 till 1995 och bygger på totalt 652 individer (Coxon 1996). Individuella intervjuer används i två australiensiska studier (Dowsett 1996, Richters 2001). Dowsett (1996) intervjuar tjugo män i en semistrukturerad intervju ur ett livshistoriskt

perspektiv. Syftet är att männen skall beskriva sitt identitetsskapande, hur man kommit ut som homo- eller bisexuell samt kommit in i gayvärlden, hur den sexuella preferensen ser ut och skapas samt hur en gaykultur byggs upp. Richters (2001) har intervjuat totalt 100 män perioden 1993-1997 om sexuella möten och har gjort en interaktionistisk analys. Fokus för Richters är att få veta hur den fysiska miljön påverkar vad männen gör och hur, hur sker det sexuella avtalet om vad man gör med vem och hur ser männen på säkrare sex (Richters 2001).

Kvantitativ metod har använts i tre australiensiska studier (Bodsworth, *et al.* 1996, Crawford, *et al.* 1998, Kippax, *et al.* 1998). Två är prospektiva studier av kohorter av män som har sex med män i Sydney (Bodsworth, *et al.* 1996, Kippax, *et al.* 1998) där man jämför regelbundet utgivna enkäter och analyserar insamlade serumprover. Crawford och kollegors studie (1998) är en nationell sexualvanestudie genomförd 1996 med drygt 3 000 genomförda telefonintervjuer med män som har sex med män. En uppföljning gjordes 2000 (Van de Ven, *et al.* 2001) men då sändes en enkät ut tillsammans med kataloger för pornografi.

I min genomgång av litteraturen har även mer personliga berättelser och redogörelser använts. Under 1990-talet har det utkommit tre handböcker om fisting och anal erotik (Addington 1997, Herrman 1991, Morin 1998). Parallellt med dessa har det sedan 1970-talet funnits böcker som beskrivit läderkulturen och dess yttringar där FF finns med (mer om läderkulturen nedan) (Townsend 2000a, 2000b).

Än mer personliga redogörelser av upplevelser finns på de hemsidor som använts, men även i mer faktabetonande böcker (Fournier(?) 1983, Mains 2001, Red Light 2001, RedRight 2000, Thompson 2001).

Historien

Är fisting en modern företeelse eller har det funnits i en längre tid? Uppgifterna går isär i de källor jag har funnit. Å ena sidan finns det uppgifter om att detta ska vara en företeelse som förekommit i de tusenåriga Kama Sutra (Herrman 1991, Townsend 2000b), att det ska ha varit del av mer esoteriska övningar inom tidigt kristna traditioner (Herrman 1991). Herrmans påståenden saknar referenser som kan underbygga hans påstående om tidigt kristna rörelser. En annan ståndpunkt intas av David Halperin i boken "Saint Foucault: Towards a gay hagiography" (Halperin 2000) som menar att detta är en av de få sexuella företeelserna som uppfunnits under 1900-talet. Detta påstående motsägs av dem som menar att det mycket väl kan ha pågått längre tillbaka (Bolsø 2002, Navin 1981).

En slutsats flertalet av författarna verkar enas runt är att det fram till 1960-talet saknas egentlig dokumentation. Mycket kan ha ägt rum i enskilda pars sovrum utan att det finns dokumenterat (Navin 1981). Det som dock verkar vara ganska odiskutabelt är att det i 1960-talets senare hälft började dyka upp diverse grupper och sammanslutningar för fisting främst beskrivna i New York, Los Angeles och San Francisco, USA (Herrman 1991, Lowry och Williams 1981, Navin 1981, Rubin 2001).

Figur 1 En av Tom of Finland-bilderna. (Funnen på Internet: http://www.gaywave.com/arts/mar_99/tom/19.shtml.)

Detta är en tid som sammanfaller med den sexuella frigörelsen i allmänhet i västvärlden och som även innebär att homosexuella börjar kräva sina rättigheter. Vid denna tidpunkt börjar även den så kallade läderkulturen växa fram bland homosexuella män (Bienvenu 1998, Herrman 1991). Läderkulturen innebar ett komplement till vissa feminina karaktärer vilket varit den stereotypa bilden av den homosexuelle och där arketyperen för en läderbög blir hypermaskulina Tom of Finland-ikoner (se figur 1).

En viktig bit inom läderkulturen var tillåtandet av ett sexuellt experimenterande med bondage, piskor, piercing och fisting vilka mer eller mindre korrekt sammanfördes i kategorin S&M (Herrman 1991). Några av de grupper och sammanslutningar som bildades för FF vände sig just mot att bli inkorporerade i S&M (Herrman 1991, Navin 1981).

Under 1970- och 1980-talen ska det i USA ha funnits barer som tilltalade män med en mer eller mindre lös anknytning till läderkulturen. Två av de mer kända var The Catacombs, San Francisco (Navin 1981, Rubin 2001) och i New York fanns The Mineshaft (Brodski 1995). The Catacombs benämns som ”temple of the butt hole” (Rubin 2001) och The Mineshaft framställs som en lekplats (eng. playground) för män som önskade experimentera med läderkulturens alla yttringar (Brodski 1995). Liknande barer och klubbar växte fram även i Europa och på andra platser i världen.

1970-talet ska ha inneburit att FF blev allt mer spritt och vanligt i USA (Geist 1988, Navin 1981), men även till exempelvis Australien (Dowsett 1996). När och var FF dök upp i Europa och Skandinavien har jag inte kunnat finna någon uppgift om i den litteratur jag har funnit.

HIV/Aidsepidemin innebar ett hårt slag mot de grupper och individer som ägnat sig åt FF under 1980-talet (Donovan 2000, Donovan, *et al.* 1986, Dowsett 1996, Kippax, *et al.* 1998, Rubin 2001, Townsend 2000a, 2000b). Epidemin ska ha bidragit till att klubbar som The Catacombs och The Mineshaft fick stänga (Brodski 1995, Rubin 2001).

Hur går det till?

Som nämndes i början innebär fisting att man rör en hand och underarm i partnerns ändtarm. Detta kan ske tack vare en väl avslappnad ringmuskel och stora mängder glidmedel. Men att komma dit kräver både övning och förberedelser.

Hur kommer man dit

Hur man kommer till det stadiet att man kan klara av att ta emot en näve finns lite beskrivet i litteraturen. Det som finns som ett återkommande tema är tillit och att vara avslappnad för att klara av det (Dowsett 1996, Morin 1998, Richters 2001, Shook, *et al.* 1985). Shook *et al.* (1985) hävdar att en individ kan bli fistad första gången han provar det om han klarar av att slappna av tillräckligt och får tillräckligt med tid. Emellertid finns det ett begränsat utrymme i rectum för den som fistar (Shook, *et al.* 1985).

I en beskrivning av en av informanterna i Dowsetts studie är att personen var en ”*very practiced* (kursiverad i originalet) sexual adventurer” (Dowsett 1996, p. 175). Individen hade i samband med analsex upptäckt att droger, främst poppers, gav upphov till starkare erotiska upplevelser. Detta fick honom att övergå till mer esoteriska övningar i form av FF genom att han fick kontakt med en väldigt särskild sexuell subkultur i Sydneys gaykretsar under slutet av 1970-talet, början på 1980-talet. Dowsett menar att kunna bli fistad handlar inte om drift eller instinkter utan använder denna man i sin argumentation för att fisting är ett klart exempel på utveckling av sexualiteten och omformandet av lust och längtan genom en social process (Dowsett 1996).

Vid FF-tillfället

Innan fistingen kan börja brukar det vanliga vara en noggrann tarmsköljning (Fournier(?) 1983, Herrman 1991, Lowry och Williams 1981, Navin 1981, Red Light 2001, RedRight 2000, Rubin 2001, Shook, *et al.* 1985). Att tömma tjocktarmen görs med hjälp av lavemang eller att skölja genom att sätta på en hylsa på duschslangen och ge sig själv upprepade och noggranna vattenlavemang (Herrman 1991, Lowry och Williams 1981, Navin 1981, Rubin 2001). Rengöringen används av den som ska bli fistad både för en ökad njutning och av estetiska skäl, men även som en säkerhetsåtgärd i händelse av en tarmperforation (Navin 1981). Vissa hävdar att det ska till en speciell diet dagen innan (Herrman 1991).

Valet av partner och då främst den insertiva parten betonas som oerhört viktigt (Herrman 1991, Mains 2001, Shook, *et al.* 1985). Ofta uttalas en önskan om att den som är top tidigare skall ha provat på att ha varit bottom, eller i alla fall vara erfaren fistare (Scandinavian Leather Men 1997). Det som betonas som viktiga kvaliteter hos den som är top är att han kan utstråla trygghet och har en kunskap om anatomin (Herrman 1991, Mains 2001). En praktisk detalj men som är viktig är att den som är top har kortklippta naglar med alla vassa kanter bortfilade (Scandinavian Leather Men 1997).

Innan själva fistingen är det inte ovanligt med övriga sexuella aktiviteter som analsex och lek med dildo bl. a. för att mjuka upp muskulaturen i och runt analöppningen vilket är det svåraste (Shook, *et al.* 1985). Därefter följer vanligen att den som är top

för in ett finger och smörjer med rikligt med glidmedel, vanligen Crisco (ett amerikanskt vegetabiliskt fett som vanligen används för att baka). Sedan två, tre och fyra fingrar. Det hela tar lång tid. Tummen ligger tryckt mot handflatan när man pressar in handen genom analöppningen (Navin 1981, Shook, *et al.* 1985, Townsend 2000a). För att detta ska kunna ske krävs att den som är bottom är avslappnad och har tillit för den som är top (Morin 1998, Navin 1981, Shook, *et al.* 1985, Townsend 2000a).

Därefter följer själva fistingen. Där den som är top rör handen fram och tillbaka, ut och in, rör sig på djupet, pressar uppåt, nedåt eller åt sidorna för att ge sexuell njutning och tillfredsställelse, där ofta FF enbart kan vara nog (Shook, *et al.* 1985). I en studie presenteras siffror på att medeldjupet man blev fistad på var 26,6 cm och 24 % kunde även ta emot två händer (Lowry och Williams 1981). Flertalet av författarna betonar att detta är en aktivitet som kan pågå i timmar (Morin 1998, Shook, *et al.* 1985).

Figur 2 Bilden visar på många centrala delar vid FF-tillfället. Den som fistar bär handskar. I hyllan syns en burk med Crisco som är ett vegetabiliskt fett som används som glidmedel. På golvet ligger fler handskar samt en dildo. Den som blir fistad ligger i en så kallad sling och bakdelen är insmord med Crisco. (Bild funnen på <http://photos.groups.yahoo.com/group/Scandfist/1st>.)

Vissa forskare hävdar att FF närmast kräver att droger, främst poppers men även marijuana, måste användas för att det ska kunna fungera (Dowsett 1996, Lowry och Williams 1981, Navin 1981). Andra har emellertid en mer varnande inställning till det (Herrman 1991, Navin 1981, Townsend 2000a, 2000b).

Lowry och Williams (1981) presenterar i sin studie av 104 FF-aktiva nordamerikanska män bl.a. siffror som visar att man i medeltal har man ägnat sig åt FF i 3,9 år och att 40 % ägnar sig åt FF minst en gång per vecka.

Varför?

"I want you to feel real good, you can trust me, buddy. I want to love your soul where I can really grab onto it." (Mains 2001, p. 235)

En vanlig fråga som väcks när jag nämnt ämnet för denna litteraturgenomgång om FF är varför gör de det? Gör det inte ont? Vad är den sexuella tillfredsställelsen? Att fisting är något som inte lämnar folk oberörda när det omtalas framhålls även av vissa författare som i sina studier träffat på individer som varit uttalat negativa (Dowsett 1996, Lowry och Williams 1981, Richters 2001). Orsakerna till detta har varierat. En orsak har varit att man tycker att det är ett farligt beteende och att det ger de homo-sexuella ett dåligt rykte (Lowry och Williams 1981). Andra ger uttryck för att det är ett beteende man ogillar även om de intervjuade männen i övrigt ger uttryck för en sexualitet där analsex i olika former var viktigt (Dowsett 1996, Richters 2001).

Ett flertal av författarna redovisar mycket positiva reaktioner och målande beskrivningar om vad som är den positiva upplevelsen med FF. Av den samlade litteraturen framkommer orsaker som kan sorteras upp i följande kategorier.

En kategori av svar fokuserar på ejakulation och orgasm. I studierna omtalas att FF i sig kan ge upphov till både orgasm och ejakulation (Navin 1981, Shook, *et al.* 1985) och där några av de intervjuade önskar att ejakulera så många gånger som möjligt under en fistingkväll (Navin 1981). Dock verkar ejakulation för andra vara av underordnad betydelse där det viktigaste i stället blir att klara av att ta emot två händer eller att kunna ta emot en hand djupare, t.ex. djupare än tops armbåge (Navin 1981).

Andra beskrivningar över varför är känslan av att vara fylld och där det förekommer att tryck och beröring av platser som normalt inte utsätts för stimulering (Morin 1998, Townsend 2000a, 2000b). De receptorer som finns ska inte kunna reagera på smärta utan enbart på tryck (Townsend 2000b). En fysiologisk förklaring till de positiva upplevelsorna av FF hos den som blir fistad presenteras av Navin:

Sensation may derive either from the massaging of the prostate or from the horizontal extension of the colon (in both cases the hand is clenched as a fist) or from the vertical extension of the colon (in which case the hand is left pointed to explore the upper reaches of the colon). Sensation in the colon is the result of the circumferential or longitudinal stretching. (Navin 1981, p. 68)

Just känslan av att bli fylld, den ultimata upplevelsen av att ta emot (Morin 1998), förekommer som den nästan viktigaste faktorn i många av berättelserna med personliga erfarenheter (Dowsett 1996, Fournier(?) 1983, Herrman 1991, Mains 2001, Red Light 2001, RedRight 2000).

En annan vanligt förekommande förklaring är en närmast andlig dimension med extatiska inslag (Halperin 2000, Herrman 1991, Lowry och Williams 1981, Morin 1998). Halperin (2000) nämner att FF omtalas närmast som en form av yoga. Någon förklaring till detta har jag inte kunnat finna i texterna. Delar av upplevelsorna vid FF kan kanske förklaras med meditationens psykologi där gemensamma delar är en kroppslig avspänning och en orörlig hållning, kraftig reduktion av stimuliflödet, mo-

noton överstimulering av den kognitiva strukturen genom att koncentrera på ett objekt (van der Lans 1980, citerad i Geels, *et al.* 1993).

Morin (1998) har funnit att den som är top är mindre trakterade av FF än den som är bottom. För den som är top finns tillfredsställelsen i att uppleva underkastelse, tillit och att bli föremålet för en flödande och lång uppmärksamhet (Morin 1998), känsla av dominans när hand och underarm begravs och omsluts av partnerns varma inre (Townsend 2000a, 2000b).

Andra förklaringar till varför man ägnar sig åt FF är att man bryter sociala tabun och leker med elden (Shook, *et al.* 1985) samt att det kan ses som en form för sex där man försöker undvika STD (Donovan 2000).

Sadomasochism (S&M)

Relationen mellan fisting och S&M är inte helt entydig. Dessutom verkar det finnas en viss begreppsförvirring om vad som är S&M. Den definition som anges ovan verkar ofta enbart vara en del av det som avses. Istället används det ofta i betydelsen av läderkultur eller det gruppen runt Crawford och Kippax kallar esoteriska beteenden.

Sandnabba med kollegor placerar fisting som ett av de hypermaskulina skripten inom S&M-beteendet (Alison, *et al.* 2001, Sandnabba, *et al.* 2002, Sandnabba, *et al.* 1999, Santtila, *et al.* 2002). Att placera FF som en del av S&M-beteendena är inte helt självklart enligt andra författare (Herrman 1991, Navin 1981, Townsend 2000a). Vissa som praktiserade FF ville inte ses som en del av S&M som vi sett innan i den historiska tillbakablicken. Det man kan säga är att FF praktiseras av folk inom S&M men det praktiseras i lika stor grad — kanske rentutav i en större grad? — utanför S&M-kretsar (Navin 1981, Townsend 2000a).

Coxon (1996) menar att FF är ett av de beteenden som under 1980-talets mitt var något minoriteter ägnade sig åt har spritt sig inom gaykretsen och att flera S&M-beteenden blivit del av den vanliga sexuella repertoaren, den s.k. vanilla sex.

I mitt tycke är Richters (2001) tolkning att FF är del av B&D och läderscenen en intressant väg vidare. Mot bakgrund av detta vill jag knyta an till den modell som presenterats av Ernulf och Innala (1995), där B&D och S&M blir en del av dominans och underkastelse (D&S). Av de beskrivningar som görs framstår just dominans som en viktigare pusselbit som förklaring än att tillföra eller tillfogas smärta som är viktiga inom S&M.

Hur vanligt?

När man utifrån den insamlade litteraturen försöker skapa sig en bild av hur vanligt det är med FF framkommer en ganska blandad och sammansatt bild där man måste ta AIDS med i beaktande och se det i en period före och en period efter.

Av siffror som publicerades fram till mitten av 1980-talet framgår att 5 % bland de homosexuella skulle ägna sig åt FF (Geist 1988). Exakt varifrån den siffran är hämtad är svårt att säga. Navin (1981) hävdar att fisting är allt mer populärt men har inga belägg. Shook *et al.* (1985) skriver om det som ett välkänt fenomen i gaykretsar, men att

det inte är så vitt praktiserat. Från 1980-talets mitt kom en period där FF sågs som ett högriskbeteende ur hiv-synpunkt (Herrman 1991, Morin 1998).

I de undersökningar som gjorts sedan mitten av 1990-talet visar Crawford med kollegor (1998) att av dem som intervjuades i Australien har mellan 7–10 % praktiserat fisting de senaste 6 månaderna med fast eller tillfällig partner. Indikationer finns även på att blir vanligare i yngre åldrar, upp till 25 år, när man jämför resultaten från 1996 med 1992 (Crawford, *et al.* 1998). I uppföljningen 2000, Male Out (Van de Ven, *et al.* 2001), har andelen som ibland eller ofta haft fisting med fast eller tillfällig partner ökat till 18,4 %, vilket är en signifikant ökning. I en annan australiensisk studie (Kippax, *et al.* 1998) menar man att få män ägnade sig åt så kallad esoterisk sex men att esoteriskt beteende ofta hängde samman med ett intresse och preferens för stor mängd av anala sexformer. En senare australiensisk studie nämner att flera av informanterna praktiserade FF (Richters 2001).

Den engelska Sigma-studien ser FF som än mer ovanligt och rapporterar mellan 0-1,2 % (Coxon 1996). Det är tillsammans med några av de kallade S&M aktiviteterna rubricerat som lågvolyt och som totalt står för 3 % av de rapporterade sexuella aktiviteterna. Emellertid ser man fisting som ett beteende som blir allt vanligare bland yngre killar (Coxon 1996).

I ett starkt selekterat urval bland finländare som var engagerade i två olika grupper för människor med intresse för S&M visade att 1/3 av deltagarna deltagit i FF de senaste 12 månaderna (Alison, *et al.* 2001, Sandnabba, *et al.* 2002, Sandnabba, *et al.* 1999, Santtila, *et al.* 2002).

Esoterisk

I mycket av den australiensiska litteraturen omtalas FF som ”esoterisk sex” (Crawford, *et al.* 1998, Donovan 2000, Dowsett 1996, Kippax, *et al.* 1998, Richters 2001, Van de Ven, *et al.* 2001). Esoterisk har på svenska betydelsen ”för den inre kretsen av någons lärjungar, för de invigda” enligt Svenska Akademiens Ordbok (SAOB). På engelska anges ”esoteric” ha betydelserna förståelig enbart för dem med en speciell kunskap eller avsedd enbart för de speciellt invigda (Fowler, *et al.* 1990). Jag har inte kunna finna någon förklaring till varför det australiensiska forskarlaget har valt denna beteckning, men beteckningen används på företeelser som bondage, FF, dominans, användande av sexleksaker som dildor och kukringar, urolagnia, fetischer och transvestism (Crawford, *et al.* 1998). Det handlar om företeelser som av Coxon (1996) omtalas som lågvolyt.

Personligen kan jag känna en ganska kluven inställning till begreppet. Å ena sidan kan jag se ett problem med att rubricera ett beteende som FF som esoteriskt eftersom det för tankarna till en liten exklusiv skara som försöker hemlighålla sina aktiviteter. Som nämndes ovan finns FF-kvällar med som programkvällar på de svenska web-communities som vänder sig till homo- och bisexuella män och kvinnor vilket visar på en öppenhet om att företeelsen finns. Å andra sidan är det svårt att tala om dessa ganska ovanliga företeelser med ett samlat begrepp utan att använda sig av närmast kliniska termer och där alternativet är en närmast pornografisk vokabulär.

Risker och komplikationer – och fördelar

Att fisting skulle vara ett farligt beteende är en vanlig reaktion bland de utomstående, men hur ser det ut i litteraturen? Ingen av författarna vill förneka att det kan finnas en fara i FF i form av skador på tarmen samt överföring av sjukdom.

Tarmpåverkan

I den genomgång Navin (1981) gjort av litteraturen finns liten dokumentation. De skador som beskrivs kunna uppkomma på tarmen i samband med FF är främst tarmperforationer, rivskador på tarmväggen och mindre blödningar (Geist 1988, Lowry och Williams 1981, Morin 1998, Shook, *et al.* 1985). Orsaken till detta hävdas bero på att man inte lärt sig hur man fistar på ett säkert sätt (Morin 1998, Navin 1981, Shook, *et al.* 1985), i stället förlitar man sig på stora mängder av droger, användandet av kraft och tolererar ofta stora mängder smärta (Morin 1998). Hur ofta sådana skador förekommer finns lite studerat men 3 tarmperforationer bland 102 informanter rapporteras av (Lowry och Williams 1981). Men beräknat på hur många hur många FF-tillfällen individerna varit med om framkommer att ungefär 1/2000 tillfällen riskerar ge upphov till någon form av skada (Lowry och Williams 1981, Morin 1998). I de intervjuer Navin (1981) gör finns få som rapporterar någon som helst form av skador utan det mesta rör sig om smärre blödningar. Ingen av de intervjuade rapporterar någon form av problem med anus ringmuskel vilket skulle kunna leda till en inkontinens (Navin 1981).

Det finns rapporterat om två dödliga fall av FF bland kvinnor (Orr, *et al.* 1995) men där bägge tillfällena har berott på övergrepp. Navin (1981) rapporterar att det förekommit påstådda dödsfall pga. FF, men dessa har inte kunnat styrkas. Shook *et al.* (1985) är skeptiska till att dödsfallen skulle bero på FF, utan hänför det snarare till en rektal administration av droger.

Ett problem som tas upp är de frekventa och stora lavemangen vilket skulle påverka både tarmens slemhinna och normala bakterieflora (Lowry och Williams 1981). Ett annat problem är överföring av tarmpatogener av olika slag (Herrman 1991). Det undviks genom att top byter handskar mellan olika partner, att eventuella sexleksaker tvättats rena och att varje botten har sin egen burk med Crisco (Herrman 1991, Scandinavian Leather Men 1997).

Allt är inte bara negativt ur en medicinsk synvinkel med FF enligt studierna. Fyra bland de 102 i Lowrys studie (1981) rapporterar att deras hemorrojder försvunnit.

Viral transmission

Från de första rapporterna i mitten av 1980-talet (Donovan, *et al.* 1986, Newell, *et al.* 1985) finns fisting med som en riskfaktor för att smittas av HIV. Både Bodsworth *et al.* (1996) och Kippax *et al.* (1998) har studier som visar på att FF är ett beteende som kan relateras till att smittats med HIV. Framför allt FF med tillfälliga partner är höggradigt positivt korrelerat som en faktor för serokonversion (Kippax, *et al.* 1998). HIV finns även omnämnt som en riskfaktor med FF i den litteratur som utkommit efter HIVs upptäckt (Coxon 1996, Dowsett 1996, Herrman 1991, Morin 1998, Richters

2001, Townsend 2000a, 2000b). Det finns även en korrelation mellan esoterisk sex och att njuta av analsex i olika former (Kippax, *et al.* 1998).

Hepatit C (HCV) är ett annat virus som ibland hävdas ha en sexuell överföring. I en studie visade det sig att de som var HCV *negativa* i högre grad än de HCV *positiva* ägnat sig åt bl.a. insertiv FF (Bodsworth, *et al.* 1996).

Avslutande tankegångar

Ämnet FF har genom åren beskrivits ur diverse olika synvinklar och kanske har mycket av vad företeelsen i sig innebär kommit i dager. Men fortfarande tror jag att det finns en hel del frågor kvar att besvara.

De studier som har enbart haft fisting i fokus har varit två amerikanska studier från 1981 (Lowry och Williams 1981, Navin 1981). Grunddefinitionen på vad fisting innebär (en sexuell akt där en hand gradvis förs in längre än till knogarna i partners ändtarm) torde vara den samma, men ändå borde det kunna finnas skillnader för i vilket sammanhang FF utövas i dagens Sverige. Ett exempel på det är att bastuklubbar verkar ha varit en vanlig plats för dessa aktiviteter, men som är förbjudet enligt lag i Sverige ("Bastuklubbslagen" 1987). När, var och hur praktiseras fisting i dagens Sverige? Vilka former tar det sig? Är det i sammanhang som de fester och klubbar som nämns (Brodski 1995, Lowry och Williams 1981, Navin 1981, Rubin 2001, Shook, *et al.* 1985) eller har det återgått till att äga rum i sängkammarna?

I frågan om hur många som ägnar sig åt fisting går siffrorna ganska vitt isär, från någon enstaka procent (Coxon 1996) till närmare 18 % (Van de Ven, *et al.* 2001). I de nationella sexualvaneundersökningarna i Sverige (Lewin, *et al.* 1997) och Norge ("Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987 og 1992" 1993) eller den amerikanska Janus-rapporten (Janus och Janus 1993) finns fisting inte med. Inte heller den enda större svenska sexualvaneundersökningen bland män som har sex med män (Tikkanen och Månsson 1999) har med detta beteende. Eventuellt skulle det kunna vara en del av kategorin "S/M" vilken inte specificeras närmare men som omfattar 10–15 % av dem som besvarat enkäten. Här tror jag att det kan vara viktigt att fundera på varför vissa studier verkar ha haft framgång i att nå vad som i australiensisk litteratur kallas esoteriska beteenden. Handlar det om en större öppenhet när man utformar enkäter eller frågeformulär? Beror det på den metodik man har använt, där både Coxon (1996) och Crawford *et al.* (1998) har använt kvalitativa metoder, dagböcker respektive telefonintervjuer där informanterna själva fått ringa upp ett kostnadsfritt nummer. Eller finns det skillnader i hur väl forskarna har lyckats motivera personer att delta i studierna? Kan det bero på vilket institut eller institution som legat bakom studierna? Där man skulle kunna tänka sig att både den engelska och den australiensiska kommer från mer patientnära institutioner. Eller skulle det finnas kulturella skillnader som skulle kunna motivera skillnaderna? Här tror jag att det viktiga är att börja med den kvalitativa metodiken för att senare kunna utforma enkäter. En metod skulle kunna vara fokusgruppintervjuer, men där jag tror att man måste försöka rekrytera informanter utanför läderkulturens sammanhang. Det svåra skulle vara att nå dessa, men via djungeltelefonen, kontakter och diverse webbcommunities borde det kunna vara möjligt.

Att nå informanter utanför läderkulturen tror jag kan vara ett sätt försöka finna en större klarhet i förhållandet mellan fisting och S&M/D&S/B&D/esoterisk sex. Det man verkar kunna säga med en ganska stor bestämdhet är att FF är ett beteende som förekommer inom grupper som identifierar sig som tillhörande S&M eller läderkulturen, men att det även är ett beteende bland dem som inte känner någon samhörighet med de grupperingarna.

Kippax *et al.* (1998) menar att de esoteriska beteendena hänger samman och att det finns ”*a close relationship between an enjoyment of esoteric sexual practices and an interest in and preference for a range of anal practices* (Kippax, *et al.* 1998, p. 685)”. Här skulle det vara intressant att kontrollera sambanden mellan de olika beteendena ifrån en skandinavisk utgångspunkt. Både från en utgångspunkt avseende de faktiska förhållandena, men även för att det kan ha intresse för ett preventivt arbete.

En intressant observation tycker jag är att man noterar att fisting ökar bland yngre män som har sex med män (Coxon 1996, Crawford, *et al.* 1998). Från att ha varit ett beteende hos den sexuellt erfarna (Dowsett 1996) är det ett beteende som dyker upp hos dem även under 25 år. Förklaringar till detta som jag kan tänka mig är dels den observation som Donovan gör: att praktisera ”esoterisk sex” som ett sätt att skydda sig från sexuellt överförda sjukdomar (Donovan 2000), dels att det som tidigare var beteenden som förknippades med S&M har blivit del av den vardagliga och allmänna sexualiteten (Coxon 1996). De två påståendena behöver ju naturligtvis på inget sätt motsäga varandra, utan är snarare tecken på att information om säkrare sex som inkluderar mer esoteriska varianter även måste finnas tillgängligt utanför särskilda föreningar som t.ex. SLM (Scandinavian Leather Men 1997). Stämmer de rapporterade observationerna även med svenska förhållanden? Är det fler yngre som ägnar sig åt FF jämfört med t.ex. tio år sedan? Vad är i så fall orsaken till det? Ses fisting som säkrare sex?

I fråga om ett beteende som FF får begreppet säkrare sex en vidare betydelse än att skydda sig mot sexuellt överförda infektioner. Det verkar finnas en samstämmighet i litteraturen om att det finns stora risker förknippat med fisting. De mest befarade och omtalade riskerna är tarmperforation och smitta med HIV. Det viktigaste sättet att skydda sig mot tarmskador är att man följer de mer eller mindre uttalade reglerna om hur FF går till samt att ha en god kunskap om hur man ska agera om en blödning uppstår (Morin 1998, Navin 1981, Shook, *et al.* 1985). Navin (1981) menar att det viktiga är att socialiseras in i ett säkert beteende. Tidigare skedde mycket av den socialiseringen på klubbarna, på festerna eller i andra sammanslutningar. Men om de tecken som finns på att det äger rum bland yngre i en större grad och att det börjar bli del av den mer allmogliga sexualiteten, var sker då denna socialisering? Vem eller vilka lär ut hur man ska göra? En annan intressant sak att undersöka vore förekomsten av skador relaterade till (frivilliga) sexuella kontakter i Sverige. Ett sätt vore att t.ex. förhöra sig på akutmottagningarna vid de större svenska sjukhusen.

Vad det gäller smitta med HIV och andra sexuellt överförbara infektioner verkar rikligt med glidmedel och användandet av handskar ha vunnit inträde (Richters 2001) och rekommenderas av föreningarna (Scandinavian Leather Men 1997). Däremot verkar det förekomma sexuella kontakter som föregår före och mellan fistingen, exempelvis som en del av förberedelsen inför (Shook, *et al.* 1985), där det sker anala samlag eller kanske snarare ”puffning” för att tala med Richters (2001). SLM avråder från dem i sin säkrare sex-information (Scandinavian Leather Men 1997). Frågan är om de kontakterna som förekommer är skyddade eller inte. Hur väl fungerar de vanliga kondomerna ihop med det vegetabiliska bakfettet (sic!) Crisco?

Skador som tarmperforation är snabbt observerbara skada. Däremot saknas fortfarande studier som visar på vad riskerna med fisting innebär på en längre sikt. Vad händer med tarm och anus om man praktiserar FF regelbundet i en mängd av år? Uppkommer skador och i så fall, vilken form tar de sig?

Syftet med denna litteraturgenomgång var att finna vad studierna visar som orsak till varför man ägnar sig åt FF, risker med beteendet och vem som ägnar sig åt det. Orsakerna som rapporteras av forskarna handlar om orgasm och ejakulation, att bli fylld och en närmast andlig, extatisk upplevelse men även dominans och underkastelse finns med som förklaringar. Dock har ingen forskare kunnat reda ut förhållandet mellan FF och S&M. Riskerna med beteendet är främst relaterade till mekaniska skador på tarm och slemhinna, men även överföring av tarmpatogener och hiv. De flesta skaderiskerna går att minimera genom att följa de regler som finns för säkrare sex. Emellertid finns inga publicerade studier som vad som sker med tarm och anus vid frekventa fistingkontakter under en längre tidsperiod. Det tredje syftet om vem som ägnar sig åt fisting är svårare att besvara och verkar kräva mer forskning. Beteendet rapporteras bland både homosexuella kvinnor och män. Bland män som har sex med män finns studier som tyder på att beteendet blir vanligare och då främst i de yngre åldersgrupperna. Stämmer de resultaten även för svenska förhållanden och vad är förklaringen till att ett beteende som FF blivit så populärt?

Referenser

- Addington, D. (1997) *A hand in the bush: The fine art of vaginal fisting*. San Francisco: Greenery Press
- Alison, L., P. Santtila, N. K. Sandnabba och N. Nordling (2001) Sadomasochistically oriented behavior: Diversity in practice and meaning. *Archives of Sexual Behavior* 30 (1): 1-12
- BDSM-borgen: bondage och sado-masochism på svenska*. (1999) Home page, Internet: <http://bdsm-borgen.com/> (Accessed: 2002, 21 July)
- Bienvenu, R. V. (1998) *The development of sadomasochism as a cultural style in the Twentieth-Century United States* [PhD-avhandling]. Bloomington, IN: Department of Sociology, Indiana University.
- Bodsworth, N. J., P. Cunningham, J. Kaldor och B. Donovan (1996) Hepatitis C virus infection in a large cohort of homosexually active men: independent associations with HIV-1 infection and injecting drug use but not sexual behaviour. *Genitourinary Medicine* 72 (2): 118-122
- Bolsø, A. (2002) *Power in the erotic : feminism and lesbian practice* [Dr. Polit.-avhandling]. Trondheim, Norway: Department of Sociology and Political Science, NTNU, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Brodski, J. I. (1995) The Mineshaft: A retrospective ethnography (pp. 195-218). I: Weinberg, T S: *S and M: Studies in dominance and submission*. Amherst, NY: Prometheus Books
- Chaostime (2001) *Hanky code, how gays show preference*. Home page, Internet: <http://chaostime.com/hankies/index.html> (Accessed: 2002, June 20)
- Christiansen, M. A. D. (1999) *"Världens största kuk" - en enkätstudie om fisting bland män som har sex med män*. Göteborg: Psykologiska Institutionen, Göteborgs Universitet.
- (2001a) Brachioproctic eroticism (FF) in two Scandinavian countries. *15th World Congress of Sexology*, Paris, June 24-28. Abstracts book: 259
- (2001b) The pleasures and problems associated with brachioproctic eroticism (fist fucking). Brattberg, A NACS 24th Annual Conference, Visby, Sweden, 14-16 September. *Scandinavian Journal of Sexology* 4: 178-179
- (2001c) "Världens största kuk" - en enkätundersökning om fisting bland män som har sex med män. *Lenka* (36): 12-13, 16
- Coxon, A. P. M. (1996) *Between the sheets: Sexual diaries and gay men's sex in the era of AIDS*. London: Cassel
- Crawford, J., S. Kippax, P. Rodden, S. Donohoe och P. Van De Ven (1998) *Male call 96: National telephone survey for men who have sex with men*. Sydney, Australia: National Centre in HIV Social Research, Macquarie University, New South Wales

- Donovan, B. (2000) The repertoire of human efforts to avoid sexually transmissible diseases: past and present. Part 2: Strategies used during or after sex. *Sexually Transmitted Infections* 76 (2): 88-93
- Donovan, B., B. Tindall och D. Cooper (1986) Brachioproctic eroticism and transmissions of retrovirus associated with acquired immune deficiency syndrome (AIDS). *Genitourinary Medicine* 62 390-392
- Dowsett, G. W. (1996) *Practicing desire: Homosexual sex in the era of AIDS*. Stanford, California: Stanford University Press
- Ernulf, K. E. och S. M. Innala (1995) Sexual bondage: A review and unobtrusive investigation. *Archives of Sexual Behavior* 24 (6): 634-654
- Fournier(?), R. A. (1983) *The intelligent man's guide to handball*. Home page, Internet: <http://www.winternet.com/~redright/aimgth.htm> (Accessed: 1999, 23 September)
- Fowler, H. W., F. G. Fowler och R. E. Allen (1990) *The Concise Oxford dictionary of current English*. Oxford: Clarendon Press (8th / edited by R. E. Allen)
- Cruising* (1980) United Artists
- Geels, A., P. Junus och O. Wikström (1993) *Den religiösa människan: psykologiska perspektiv: en introduktion till religionspsykologin*. Löberöd: Plus ultra (3., omarb. uppl.)
- Geist, R. F. (1988) Sexually related trauma. *Emergency Medicine Clinics of North America* 6 (3): 439-466
- Halperin, D. M. (2000) *Saint Foucault: towards a gay hagiography*. Bridgewater, NJ: Replica Books (1st Replica Books ed.)
- Herrman, B. (1991) *Trust, The hand book: A guide to the sensual and spiritual art of handballing*. San Francisco: Alamo Square Press
- Janus, S. J. och C. L. Janus (1993) *The Janus report on sexual behavior*. New York: Wiley
- Kippax, S., D. Campbell, P. Van De Ven, J. Crawford, G. Prestage, S. Knox, A. Culpin, J. Kaldor och P. Kinder (1998) Cultures of sexual adventurism as markers of HIV seroconversion: a case control study in a cohort of Sydney gay men. *AIDS Care* 10 (6): 677-688
- Lag (1987:375) om förbud mot s.k. bastuklubbar och andra liknande verksamheter*
SFS 1987:375
- Lewin, B., K. Fugl-Meyer och Folkhälsoinstitutet (1997) *Sex i Sverige: om sexuallivet i Sverige 1996: rapport från en av Folkhälsoinstitutet finansierad befolkningsbaserad studie: [preliminär rapport]*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet (2. uppl.)
- Lowry, T. P. och G. R. Williams (1981) Brachioproctic eroticism. *British Journal of Sexual Medicine* 32-33

- Mains, G. (2001) The view from a sling (pp. 233-239). I: Thompson, M: *Leatherfolk: Radical sex, people, politics, and practice*. Los Angeles, CA: Alyson Books 10th anniversary
- Morin, J. (1998) *Anal pleasure & health: A guide for men and women*. San Francisco: Down There Press (3rd)
- Navin, H. (1981) Medical and surgical risks in handballing: Implications of an inadequate socialization process. *Journal of Homosexuality* 6 (3): 67-76
- Newell, G. R., P. W. A. Mansell, M. B. Wilson, H. K. Lynch, M. R. Spitz och E. M. Hersh (1985) Risk factor analysis among men referred for possible acquired immune deficiency syndrome. *Preventive Medicine* 14 81-91
- Norstedts engelsk-svenska ordbok*. (1992) Stockholm: Norstedts,
- Orr, C. J., M. A. Clark, D. A. Hawley, J. E. Pless, L. R. Tate och P. M. Fardal (1995) Fatal anorectal injuries: A series of four cases. *Journal of Forensic Sciences* 40 (2): 219-221
- Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987 og 1992*. (1993) Oslo: Seksjon for epidemiologi, Statens institutt for folkehelse.
- Red Light (2001) *Handballing Facts & Story*. Home page, Internet: <http://www.forbiddencompounds.com/handballing.html> (Accessed: 2002, 19 May)
- Redright (2000) *A fist-fucker's home page*. Home page, Internet: <http://www.winternet.com/~redright/newredright.html> (Accessed: 2000, September 20)
- Richters, J. (2001) *The social construction of sexual practice: setting, sexual culture and the body in casual sex between men* [PhD-avhandling]. Sydney, Australia: Department of Public Health and Community Medicine, University of Sydney.
- Rubin, G. (2001) The Catacombs: A temple of the butthole (pp. 119-141). I: Thompson, M: *Leatherfolk: Radical sex, people, politics, and practice*. Los Angeles, CA: Alyson Books 10th anniversary edition
- Sandnabba, N. K., P. Santtila, L. Alison och N. Nordling (2002) Demographics, sexual behaviour, family background and abuse experiences of practitioners of sadomasochistic sex: a review of recent research. *Sexual and Relationship Therapy* 17 (1): 39-55
- Sandnabba, N. K., P. Santtila och N. Nordling (1999) Sexual behavior and social adaptation among sadomasochistically-oriented males. *The Journal of Sex Research* 36 (3 August): 273-282
- Santtila, P., N. K. Sandnabba, L. Alison och N. Nordling (2002) Investigating the underlying structure in sadomasochistically oriented behavior. *Archives of Sexual Behavior* 31 (2): 185-196
- Scandinavian Leather Men (1997) *Säkrare sex för läderkillar*. Stockholm: SLM

Shook, L. L., R. Whittle och E. F. Rose (1985) Rectal fist insertion: An unusual form of sexual behavior. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology* 6 (4): 319-324

Society for Human Sexuality (2002) BDSM Index. Home page, Internet:
<http://www.sexuality.org/bdsm.html> (Accessed: 2002, 21 July)

Thompson, M. (2001) *Leatherfolk: Radical sex, people, politics, and practice*. Los Angeles, CA: Alyson Books, 10th anniversary edition

Tikkanen, R. och S.-A. Månsson (1999) *Förhandlad säkerhet och kalkylerade risker: Rapport från en enkätundersökning om socio-sexuella livsstilar och hiv-risktaganden bland män som har sex med män*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet. 1999:7

Townsend, L. (2000a) *The Leatherman's handbook*. Beverly Hills, CA: L T Publications (6)

--- (2000b) *The Leatherman's handbook II: The sequel*. Beverly Hills, CA: L T Publications (5)

Tursten, H. (2001) *Tatuerad torso*. Göteborg: Anamma

Van De Ven, P., P. Rawstorne, J. Crawford och S. Kippax (2001) *Facts & Figures: 2000 Male out survey*. Sydney, New South Wales, Australia: National Centre in HIV Social Research, The University of New South Wales

Weinberg, T. S. (1995) *S and M: Studies in dominance and submission*. Amherst, NY: Prometheus Books, revised